

KENNISBANK 2013

BBB-SYSTEEMWONINGEN, EEN GESCHIEDENIS OP ZICHZELF
Een serie over systeemwoningen -22-

Auteur: Martin Liebrechts, 7 februari 2013

Meer eigenheid dan systeem

Het verschijnsel BBB als aanduiding van woningen is nog in verschillende woonbuurten terug te vinden, zoals in de wijken Lievendaal en Tivoli te Eindhoven. In deze wijken spreekt men nu al circa zestig jaar over de BBB-woningen. Het meest kenmerkende voor deze en latere woningen is de toepassing van gemetselde betonblokken in halfsteensverband voor de bouwmuren (1) (2). In de loop van de geschiedenis zijn meerdere generaties BBB-woningen op het toneel verschenen, die tezamen ruim 13.000 woningen hebben gerealiseerd in de periode 1948-1973. Het gemeenschappelijke van alle woningen is de betonnen bouwmuur. Verder is er weinig vernieuwends aan het bouwsysteem te benoemen (3). Zoals voor veel systemen geldt, zijn ook de woningen van dit systeem moeilijk te traceren. Van slechts 30 procent is bekend wat de locatie is.

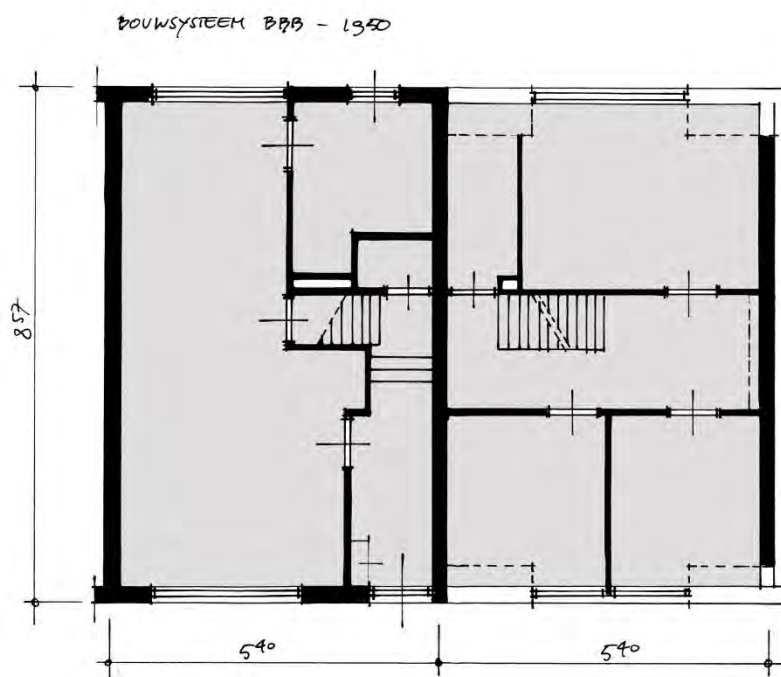
Een systeem, gebaseerd op organisatie

Bij het woord 'bouwsysteem' denken we vaak aan een uit vaste onderdelen opgebouwd geheel. Bijna onbewust denken we aan een 'gesloten' systeem. Ingeval van het systeem BBB is hiervan geenszins sprake.

De organisatie staat meer centraal, zoals dat benoemd is in de publicatie 'Niet-traditionele woningbouwmethoden in Nederland' (1).

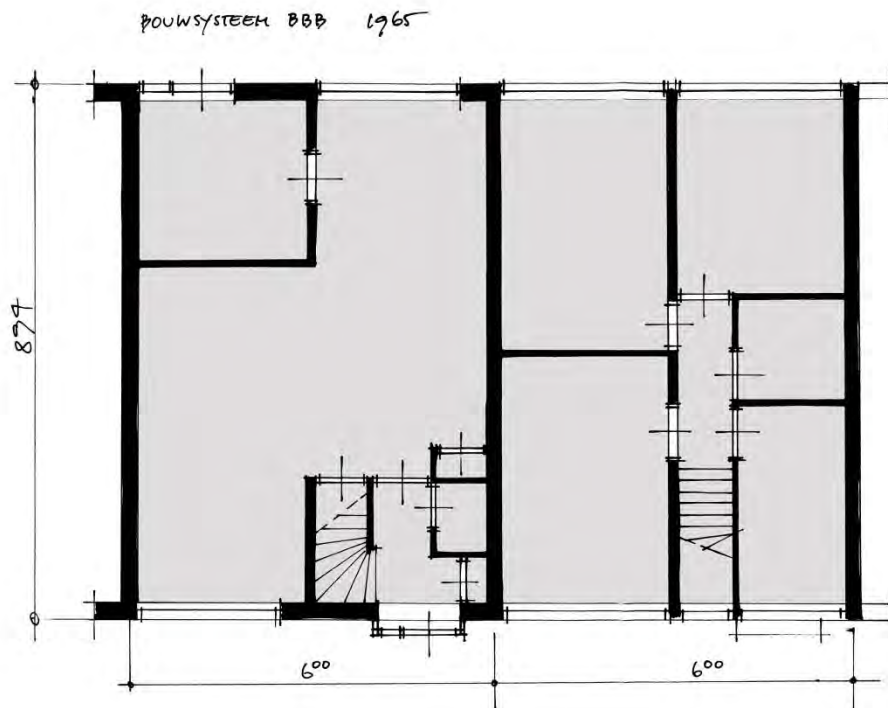
Uitvoering en detaillering zijn nagenoeg geheel traditioneel. Het systeem BBB is niet gebaseerd op technische originaliteit, maar op een consequent doorgevoerde organisatie. De binnenwandelementen worden in een geconditioneerde loods op het werk gemaakt; voor kleine projecten geschiedt de toelevering vanaf een nabijgelegen bouwplaats. De vloerbalken worden op maat gemaakt en voorzien van alle gewenste kepen, verbindingen en ankers door de houthandel op het werk geleverd. Het vloerhout wordt tevoren op de juiste lengte afgekort.

Vanuit deze visie op de organisatie zijn in de loop der jaren meerdere generaties gebouwd (4), die ieder hun eigenheid hadden in de plattegrond. In de naoorlogse periode zijn drie generaties onderscheiden.

Een goede maat heeft toekomst

Zowel de woningen uit 1949 (of 1950) en die uit 1965 zijn ruim opgezet en aan te duiden als royale woningen. Als je naar de maat van de woningen kijkt, is er sprake van een goede toekomst. De aanpassingen liggen vooral op het niveau van de energetische kwaliteit, de uitrusting en het comfort. Juist het optimaliseren van de plattegrond kan een belangrijk deel van de kosten van de kwaliteitsaanpassing met zich meebrengen.

Bronnen/verwijzingen

- (1) Algemeen
  - 'Niet-traditionele woningbouwmethoden in Nederland', H. Priemus e.a., Rotterdam, 1971
  - 'Woningvoorraad 45-75', R. Lijbers e.a., Delft 1984
- (2) Bredero's Bouwbedrijf werd in 1921 opgericht. In de vooroorlogse periode had het naast het hoofdkantoor in Utrecht vestigingen in Breda, Den Bosch, Nijmegen en Tilburg. In de jaren twintig van de vorige eeuw werd de naam BBB geïntroduceerd en schakelde het bedrijf ook over tot ontwerpen van woningen. In de jaren dertig en veertig werden er bijvoorbeeld in Tilburg enkele honderden woningen gebouwd volgens het BBB-systeem in de Bomen- en Bouwmeesterbuurt en in de wijken Arnhoefse Akkers, Oerle, Fatima, Theresia en Zorgvliet. In 1986 ging het bedrijf failliet, mede ten gevolge van het grootschalig denken. Het bedrijf werd opgesplitst, levensvatbare vestigingen???? werden verkocht en de rest werd geliquideerd. De levensvatbare bouw- en installatiebedrijven kwamen in handen van de BAM in 1989
- (3) Het BBB-systeem is als volgt te typeren volgens de publicatie 'Niet-traditionele woningbouwmethoden in Nederland'. Stapelbouwmethode voor laag- en middenhoogbouw, waarbij in halfsteensverband bouwmuren worden gemetseld van betonblokken die door één persoon zijn te tillen, en waarbij traditionele houten vloeren worden toegepast met systeemvloeren ter plaatse van de keuken
- (4) Van het bouwsysteem BBB, en de variaties in de tijd, zijn circa 13.000 woningen gebouwd. Minimaal drie generaties zijn te onderscheiden:
  - BBB-woningen. Gestart in de oorlogsjaren in Geleen en gebouwd in de periode 1948-1955
  - Bredero '55 (1957-1962)
  - BBB-Z (1963-1973). Na 1963 werd er begonnen met de zogenaamde Z-woning. Het gaat hierbij om een Z-vormige woonkamer, oorspronkelijk uitgevoerd met gegoten draagwanden. Vanaf 1965 werd weer teruggegrepen naar het B2-blok Volgens 'Woningvoorraad 45-75' zijn van de eerste twee generaties 7.935 woningen gebouwd. Volgens de publicatie 'Niet-traditionele woningbouwmethoden in Nederland' zijn er van de BBB-Z-65 in de periode 1965-1967 circa 1.186 woningen gebouwd. Trekken we dit door naar de periode tot 1973, dan zijn dat ruim 3.000 woningen. In totaal levert dit zo'n 13.000 aan systeemwoningen op
- (5) Begin deze eeuw zijn de BBB-woningen uit 1949 in de wijk Lievendaal gerenoveerd voor 56 duizend euro aanneemsom, inclusief BTW en prijspeil 2012. Omdat de kozijnen al vijftien jaar eerder vernieuwd waren, lagen de kosten beneden het gemiddelde (70 duizend euro per woning)